

Stockros – *Alcea rosea*

På norska heter den Stokkros, på danska Stokrose, på engelska Hollyhock och på tyska Stockrose

Släktnamnet *Alcea* är ett gammalt antikt namn på en slags malva, namnet kommer av grekiskan *alke* som betyder hjälp eller förebyggande medel och det syftar på att växten användes som sår-läkande mot bl.a. skärsår och ögonsjukdomar. Namnet stockros syftar på den rosliknande blomman och den stockartade stammen.

Ursprung Stockrosen är urgammal som trädgårdsväxt och har troligen kommit till Europa på 1500-talet från Kina via Persien och Turkiet. Hansson och Hansson anger att den kom till Europa på 1200-talet i samband med korstågen. Växten är sannolikt ingen vild art, utan har för mycket länge sedan framodlats i trakterna runt östra Medelhavsområdet. Eventuellt kan dess vilda ursprung har försvunnit under tidens gång och man kan inte längre finna någon vild stockros.

Beskrivning. Stockros är en två- till flerårig, högväxt ört. Första året får stockrosen en bladrosett vid basen för att året efter skjuta i höjden. Stjälken blir andra året mellan 150 och 200 cm hög (kan bli så hög som tre meter), är vanligen ogrenad och klädd med sträva hår. Bladen är grågröna och grunt till djupt handflikiga, med tre till nio lober, bladkanten är tandad. Stockros blommar från juli till september, blommorna kan vara enkla eller fyllda och de är vanligen omkring en decimeter breda. De sitter direkt på stammen. Fodret har ett sex- till sjuflikigt ytterfoder vars flikar är sammanväxta vid basen. Kronbladen kan bli upp till fem cm långa och de kan vara vita, gula eller rosa till mörkt purpuröda, ibland nästan svarta. Ståndarröret är kalt

och femkantigt. Den skivformade frukten är en klyvfrukt och delar sig i enfröiga nötliknande delfrukter då de mognar. Alla delar av växten är håriga. Rotsystemet är mycket djupt.

Innehåll. Stora mängder slem, en flyktig olja samt garvsyra. Mörkröda blommor innehåller ett rött färgämne.

Odling. Stockros trivs bäst i måttligt näringsrik och väl-dränerad jord, gärna mot en solig vägg. Höga exemplar behöver ofta stöd. Genom nedskärning av stängeln efter blomningen kan livslängden på den enskilda plantan förlängas. Förökas med frö på friland i maj-juni eller förkultiveras inomhus under senvintern. När plantorna är tillräckligt stora planteras de på skyddat övervintringsställe på 30-40 cm avstånd. I maj året därpå flyttas plantorna med god jordklump ut på sin permanenta växtplats. Lämpligt plantavstånd är 50-60 cm. Det är bättre och säkrare med frösådd än delning, eftersom den är kortlivad. Stockros behöver vattnas regelbundet, så att den inte torkar ut, men den får inte övervattnas. Plantorna bör vintertäckas med grankvistar, halm eller löv.

Om man vill att stockrosen ska blomma första året ska den sås tidigt, redan i februari-mars. Den blommar då senare på året än de skulle ha gjort om den såddes året innan. Om stockrosen fås att blomma första året hinner den inte bilda en bladrosett som kan övervintra.

Om jorden är mager eller torr kan växten angripas av stockrosrost, en svampsjukdom som främst angriper bladen. Dessa får orange- och gulaktiga fläckar och kan vissna och blomningen hämmas. Rosten kan förebyggas genom att man planterar

stockrosorna på en öppen och luftig plats. Eftersom rosten överintrar i bladrossetten kan en annan förebyggande åtgärd vara att klippa bort de allra första bladen på våren. Det är bra att gödsla och vattna i förebyggande syfte. Om den angrips, så avlägsna de angripna bladen manuellt och bränn dem.

Den gula perenna stockrosen brukar inte drabbas av stockrosrost.

Hela växten, inklusive rötterna, gillas av många slags larver.

Användning. Förr användes den som läkeväxt och ansågs ha samma egenskaper som läkemalva. Den innehåller mycket slemämnen. Dessa lindrar irriterade slemhinnor och dämpar hosta.

Inom **folkmedicinen** har man främst bryggt te på de torkade blommorna vid olika förkylningsåkommor. Gnid pannan med en stockrosblomma, det lär hjälpa mot huvudvärk. Bladen har nyttjats till sårbehandling och frukterna som botemedel mot giftiga bett. Ett pulver av de torkade rötterna kokades i vin och användes mot inälvsmask hos barn. Avkok av bladen dracks mot skörbjugg. Stockros ansågs även göra nytta vid astma och kronisk mag- och tarmkatarr samt vid förstoppning.

Stockrosen kan lindra när man bränt sig i solen. Gnid huden med rosenvatten och uppblöta frön av stockros, så blir ni sval och vacker igen, sägs det. Utvärtes användes stockros i örtkompresser och i badpreparat mot hudåkommor, sår och svullnader.

Enligt signaturläran trodde man att den röda stockrosen hjälpte mot blodsjukdomar. Man drack te på det för detta ändamål.

Stockrosens kronblad är extra vackra i sallader och som dekoration på maträtter.

Ur stockrosor med mörkröda blommor utvann man förr färgen malvarött, som man färgade vin, mediciner och livsmedel med.

Förr planterade man stockrosor mycket nära huset. Man menade att det förhindrade blixtnedslag.

Karin Berglund skriver om stockrosen så här i sin bok "Längtans blommor": "Det är den 31 oktober, dagen före Allhelgonadagen, och stockrosen blommar än. Lite tilltufsad och vädermärkt, javisst, men den mörkröda, till synes ömtåliga blomman håller ut. Nyss haglade det och de stora kornen ligger i drivor. Stockrosen har vält så att den nästan ligger på marken. Nu finns det bara en utslagen knopp kvar ovanför den sista utslagna blomman. En och samma planta har blommat utan uppehåll sedan slutet av juli."

Källor:

Björn Aldén och Svengunnar Ryman: Våra kulturväxters namn formas 2009

Kerstin Ljungqvist: Nyttans växter Calluna förlag 2006

Marie Hansson och Björn Hansson: Perenner prisma 2008

Karin Berglund: Längtans blommor Rabén och Sjögren 1987

www.odlablommor.com 2013-04-01

Anemette Olesen: Klosterurter Skarresøhus Forlag 2007

Satu Frendin och Evy Olsson: Malvaväxter